

Framsidan

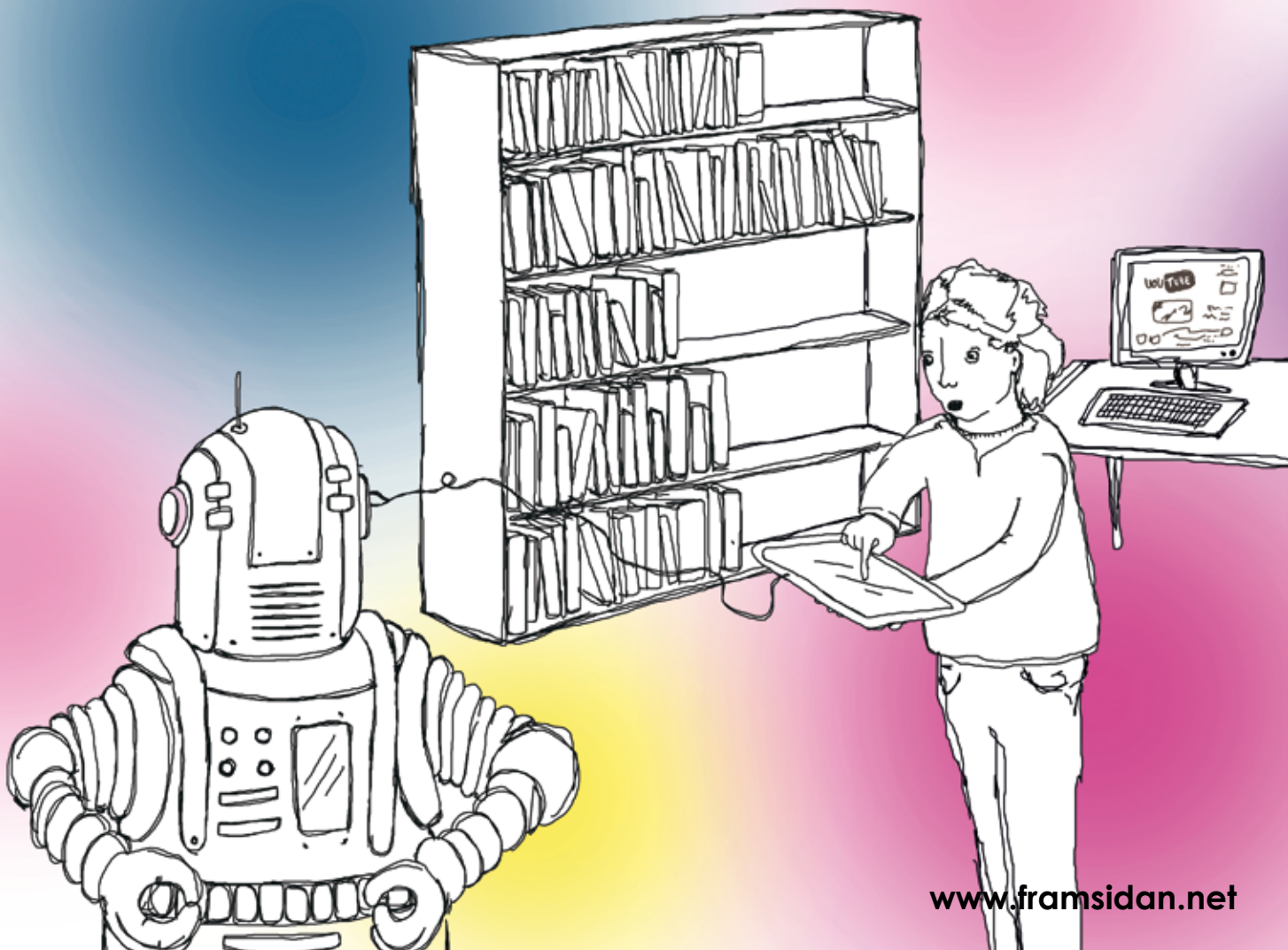
Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 4 | 2014

Att bygga kunskap

Berättarministeriet skapar framtidens skribenter

MIK – Förkortningen som rör oss alla

MOOC – en het lärresurs

Folkbildning i vår tid – kan man tala om det?

Några av mina starkaste intryck från Bok och bibliotek i år, handlade om att se barn och ungdomar flockas på Digitala Torget, kring 3 D-skrivare och interaktiva skärmar. Vad signalerar det till oss på biblioteken? Jag tänker att det garanterat bör påverka vår egen kompetens och fortbildning och skönjer också konturerna av ett uppdaterat folkbildningsuppdrag.

I samband med Bok och bibliotek hade jag förmånen att få delta i ett samtal i Kungliga bibliotekets monter, under rubriken ”MIK och digital delaktighet”, modererat av Elisabet Ahlqvist, KB. Övriga medverkande var Jenny Nilsson, Svensk biblioteksförning och Alma Kastlander, Statens medieråd.

Jag reflekterade då över att MIK, medie- och informationskunnighet, egentligen inte är något nytt uppdrag för biblioteken. Däremot behöver vi vrida och vända på begreppet och vidga uppdraget till att omfatta fler färdigheter. Jag syftar till exempel på färdigheter med anknytning till det som vi beskriver när vi talar om makerspace på bibliotek. Dagen innan Bok och bibliotek hade jag nöjet att delta i knytkonferensen ”Hacka bibblan”, i Bibliotekslabbet i Mölnådal. Vi som träffades var i främst medlemmar i nätverket Skaparbibblan som finns på Facebook under namnet reSpace! Om makerspaces, digitala lab och rum för skapande på bibliotek. Tidigare under året hade vi, med stöd av ett resestipendium från Svensk Biblioteksförning, haft möjlighet att göra en studieresa till Danmark för att se olika exempel på makerspaces/skraparbibblor.

Syftet med knytkonferensen var att fortsätta tänka högt tillsammans, lära ut och lära av varandra, prova på nya verktyg och områden: exempelvis raspberry pi, e-slöjd, Arduino – eller varför inte låta sig bli inskannad som schackpjäs.

Väl medveten om att inte alla i läsekretsen är bekanta med ovan nämnda begrepp och färdigheter, vill jag ändå bruka dem som exempel på innehåll som jag menar borde ingå i ett uppdaterat folkbildningsuppdrag. Folkbiblioteken har ju en tradition av att tillgängliggöra nya format och nytt innehåll för sina målgrupper, så varför inte detta? Erfarenheter från studiebesök och konkret verksamhet pekar tydligt på en enorm potential i detta, både vad gäller att växa på individnivå och i gemenskap som en lärande grupp.

Ett annat spår handlar om programmering. I press har vi kunnat läsa att Storbritannien blir först ut med programmering på schemat för alla barn i grundskolan från och med i höst, och att Finland följer efter om två år.

– Jag vill att barnen ska lära sig förstå hur tekniken fungerar, att det alltid är en människa som ligger bakom varje program som man använder och att man själv kan vara med och jobba fram det, säger Linda Mannila, forskare inom datavetenskapens didaktik och utbildningsteknologi vid Åbo Akademi till YLE återgivet i Ny Teknik, 24 september 2014.

I Finland har också Linda Liukas tagit ett oerhört spännande initiativ på programmeringsområdet. I januari i år lade hon upp en video på finansieringsplattformen Kickstarter. Där berättade hon om sin idé: en bilderbok om programmering för barn. Liukas har också startat nätverket Rails girls som ordnar kurser i programmering för unga tjejer.

Hon säger i en intervju i DN den 11 oktober 2014:

– Förre tänkte jag att jag vill lära barnen koda, nu koncentrerar jag mig mera på det som man kallar ”computational thinking”. Att barnen ska förstå att man själv kan skapa saker som får datorn att reagera på

ett visst sätt.

På sina kurser sitter hon på golvet och klipper och klistrar. Hon säger vidare i intervjun:

– Barn ska inte sitta vid skärmen mer än de måste. Jag vill att man läser min bok i sängen med mamma och pappa. På samma sätt som vi läste Muminböckerna när jag var liten, säger hon.

Detta vill jag sätta i relation till att förstå vår samtid, att vi lever i en uppkopplad värld, vilket inte minst tar sig uttryck i fenomenet ”Internet of things” eller Sakernas internet på svenska, där snart varje yllekofta är uppkopplad till nätet och loggar din position såväl som dina kaloriintag. För att kunna förstå och själv medverka i att utforma denna värld, behöver du nya färdigheter. Ju fler som kan koda, desto mindre makt får enskilda personer. Det är en viktig demokratispekt.

Ur ett biblioteksperspektiv frågar jag mig vad den här utvecklingen betyder för vår syn på det vi brukar kalla litteracitet, den bredare förmågan att skapa och förstå olika typer av texter. Oavsett dess betydelse ska vi självklart tala om folkbildning i vår tid - och föra en konstruktiv dialog om det uppdaterade innehållet.

Ann Östman

Bibliotekskonsulent, it-medieutveckling
Landstinget Gävleborg, Kulturutveckling

318

POPULAR PHYSICS.

with moisture, and the point at which the needle stands is noted as 100. The intervening space is divided into 100 equal parts, and these are numbered from 0 up to 100. The temperature is noted by a thermometer attached to the frame of the instrument.

To use the instrument, we note the reading of the scale and of the thermometer, and from these the exact amount of moisture in the air may be computed.

Hygrometric state of the Atmosphere.

319. By the hygrometric state of the atmosphere, is meant its relative degree of saturation. If we denote the degree of vapor necessary to saturate it, and the air contain half the amount, we denote by 0.5.

Guy Lussac has constructed a table, by means of which the hygrometric state of the air may be found when we know the actual barometrical state.

Formation of Fog and Clouds.

Fog and Clouds are formed by means of vapor which, or vapors, by coming in contact with the atmosphere. The term fog is used when the vapor is condensed in the air, and the term cloud when it is condensed in the air.

320. Fog and clouds are formed by means of vapor which, or vapors, by coming in contact with the atmosphere. The term fog is used when the vapor is condensed in the air, and the term cloud when it is condensed in the air.

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Fredrik Svedemyr

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Svedemyr

Redaktionsråd:
Helén Andersson
Örjan Hellström
Fredrik Svedemyr
Kerstin Wockatz

Layout och bildhantering:
Kerstin Strömberg
Fredrik Svedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsillustration:
Jonathan Josefsson

Tryck:
Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till
lars.bred@kulturivast.se
Tel: 031-333 51 88

Innehåll

Folkbildning i vår tid – kan man tala om det?	2
Biblioteksconsulent Ann Östman om en uppdaterad folkbildning	
Ett gemensamt lärande	5
Årets skolbibliotek bygger viktig kunskap	
Förkortningen som rör oss alla	7
MIK ett paraply för ökad samsyn	
Filmtajm med barnen	9
Biblioteket i Floda lär barnen att fånga sina drömmar på film	
MOOC – en öppen läresurs	11
En digital läresurs som både risats och rosats	
Ett publikt lärande rum	14
Projekt på Malmö Lärcentrum ska ge ökad kunskap om målgrupper	
Berättarministeriet i Husby	15
Berättarministeriets skivareverkstad vill skapa ett inkluderande samhälle	
Rätt litteratur till rätt målgrupp	20
Biblioteket i Fittja har koll på språkkurser för olika målgrupper	
En skön plats	22
Profilen – Alle Eriksson tror inte på skateboardåkande bibliotekarier	
Birmingham	26
18 bibliotekschefer på studieresa i krisens Storbritannien	
Kåseri – om jag hade ett bibliotek	31
Stewe Claeson om böckers visuella betydelse	

Ett gemensamt lärande

På Centrumskolan i Växjö är skolbiblioteket ett nav i elevernas lärande. Ett bra samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier bygger kunskap i ett föränderligt mediasamhälle.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

- Är det här reklam eller information?
- Reklam!
- Vilken kanal är det?
- SVT!
- Måste man betala för att titta på Sveriges television?
- Nej, eller...
- Finns det reklam i SVT?

Frågorna kring filmklippet dansar i luften och framme vid tavlan sitter Sandra Sandgren. Idag håller hon en lektion för klass 6B på Centrumskolan i Växjö. Det handlar om reklam i media och eleverna får reflektera runt filmsnuttar och tidningsklipp. Sandra är en av tre skolbibliotekarier och lektionen är bara ett exempel på hur skolbibliotekarierna är en del av det pedagogiska arbetet på skolan.

I ledning

I biblioteket en trappa ner står bord och stolar, hyllor, en tv-hörna, en disk och en liten scen. Färger och figurer. Det känns väldigt mycket som ett bibliotek. Men det ger också en känsla av att biblioteket har en tydlig närvaro på skolan. Det här är långt ifrån en isolerad ö i något källarutrymme. Skolbiblioteket på Centrumskolan fick i år utmärkelsen Årets skolbibliotek för bland annat ledningens stöd.

– Vi jobbar gränsöverskridande och är en integrerad del av skolan. Rektorn här menar att det inte går att driva skolutveckling

Reflekterar Skolbiblioteket har en viktig funktion för att möta behovet av medie- och informationskunskaper bland dagens barn och unga. Ismeta Isakovic i klass 6B på Centrumskolan i Växjö får fundera över skillnaden mellan reklam, information och nyheter.

utan ett skolbibliotek. Jag sitter i skolans ledningsgrupp och är med i planeringsarbetet. Vi gör saker tillsammans och inte bara inom bibliotekets väggar, berättar Rebecca Borg, skolbibliotekarie på Centrumskolan.

Som en del av skolans värld är också förutsättningarna för arbetet något annorlunda än för ett folkbibliotek.

– Ett folkbibliotek ska jobba för alla. Vår målgrupp är alla elever på den här skolan. Vi vet exakt vilka ämnen de jobbar i och kan

anpassa vårt bestånd efter det. Min identitet är skolbibliotekarie. Jag kan använda folkbibliotekstraditionen i mitt arbete och plocka in idéer. Men för ett skolbibliotek är det viktigt att jobba mot skolans mål, annars får vi inget mandat, säger Rebecca.

En pedagogisk resurs

Skolbiblioteket fick också sin utmärkelse för sitt pedagogiska arbete. Skolan har en kulturprofil och jobbar bland annat med olika te-

Samtal Sandra Sandgren är skolbibliotekarie på Centrumskolan. Hon läser till bibliotekarie samtidigt som hon jobbar. Mötet med arbetssättet på skolan har varit lite av en aha-upplevelse: – Vi har inget i utbildningen om det. Jag hade ingen aning om att man kunde jobba så här. Det är väldigt givande. Det blir ofta en bra diskussion och jag kan se resultatet direkt. Det sker i stunden, säger hon.

Samarbete Rebecca Borg, skolbibliotekarie i Växjö bygger kunskap tillsammans med lärarna.

man utifrån regnbågens färger. Varje färg står för alltifrån ”Vår hållbara planet” till ”Min värld. Mitt liv”. Teman som ska genomsyra undervisningen. Genom att skolbibliotekarierna är en aktiv del i utformningen kan de också möta de olika inriktningarna med material och medier. Samtidigt är medierna bara en del av den pedagogiska resurs som biblioteket utgör.

– Som skolbibliotekarie måste jag ha en del pedagogiska kunskaper. För att jobba med lärande på ett bra sätt, krävs att jag kan sitta med i lärarnas pedagogiska diskussioner. Sedan kommer jag in med min kompetens och kan inte vara något annat än vad jag

är. Jag måste vara lyhörd för vad lärarna kan behöva hjälp med, säger Rebecca.

Spela ihop

Ett område som efterfrågas är att jobba tillsammans kring läsförståelse och lässtrategier. Ett annat är källkritiken.

– En del lärare känner sig osäkra kring källkritiken. Det handlar inte enbart om att se vem som ligger bakom informationen, utan även om att koppla medias framställning kring kön och andra aspekter av intersektionalitet, säger Rebecca och understryker att det handlar till stor del om att bygga en bra dialog och samarbete.

– Vi går aldrig in i det själva. Läraren känner barnen och är med hela tiden. Genom att vi jobbar tillsammans kan också läraren få ett samspel och koppla frågor kring källkritik eller läsning till andra ämnen, säger hon vidare.

Behovet av den här typen av kunskaper, både bland lärare och elever, stärker skolbibliotekets roll att bidra till en ökad medie- och informationskunnighet. Unesco lanserade 2011 begreppet medie- och informationskunnighet, MIK, för att skapa ett samlingsbegrepp kring frågor som rör olika aspekter

av vårt mediasamhälle. Sedan dess har det vuxit och blivit en viktig del av dagens lärande. Att kunna förstå och tolka information är en del. Men även att lägga grunden för att kunna skapa eget innehåll är en viktig kunskap. Inte minst ur ett demokratiskt perspektiv.

– Egentligen är det bara ett nytt ord. Vi har alltid jobbat med källkritik och att skapa olika former av innehåll. Här på biblioteket samlar vi mycket kunskap. Det är viktigt för barns läsning att kunna möta olika typer av texter som finns. Men när du skapar egna texter, funderar du också över vilken information du tar till dig. Det utvecklar en medvetenhet och ett engagemang. En person som arbetar med texter förmedlar något. Det gör det också viktigt för yttrandefriheten att se att det går att uttrycka sig på olika sätt, säger Rebecca.

Biblioteket ingen surfplatta

För de lite yngre barnen jobbar Rebecca och hennes kollegor mycket utifrån skönlitteraturen. Det kan handla om att ställa frågor kring saker de läser och att barnen får reflektera över var de kan hitta olika fakta om alltifrån hur en bofink ser ut till hur många taggar en igelkott har. De yngre barnen jobbar även med skapande utifrån skönlitteraturen genom att göra biblioteket till ett slags litterärt makerspace, där barnen får gestalta olika berättelser i rummet. Som en del av skolans kulturprofil jobbar de äldre eleverna med att producera nyheter. Det är ett arbete som sträcker sig över ämnesgränserna och där också skolbibliotekarierna kan ta upp frågor kring källor och upphovsrätt. Att vara en del av elevernas lärande är en viktig funktion för ett skolbibliotek.

– I den takt som allt förändras är det bra att det finns någon som hänger med. Vi har både informationskompetensen och den digitala kompetensen. Jag hör ibland de som säger att biblioteken inte behövs och kan ersättas med en surfplatta. Men det behövs någon som kan hjälpa barnen att söla, säger Rebecca Borg. ■

Förkortningen som rör oss alla

Den senaste tiden har medie- och informationskunnighet eller MIK, seglat upp inom både biblioteksvärlden och i skolan. Ambitionen med MIK är skapa ett samlat begrepp för kunskaper som är viktiga för en vital demokrati. Samtidigt råder det fortfarande bristande samordning kring det. Skolan har mycket att vinna på en bättre samverkan med biblioteken.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Det florerar en rad olika begrepp som i någon mening gör anspråk på att förklara eller förstå olika fenomen i vårt medielandskap. En del handlar om hur vi tolkar och förstår olika budskap, andra riktar mer in sig på tekniska aspekter av vår mediala tillvaro. Internationellt har man talat om ”media literacy”, som lite tillyxat handlar om att förstå tv, film, reklam eller något fiktivt innehåll. Parallellt med detta har man också talat om ”information literacy”, som handlar mer om att hitta information i arkiv, databaser eller andra källor. Men i takt med att dessa saker mer eller mindre flyter ihop, så har uppdelningen mellan de två begreppen lite förlorat sin relevans.

– Man talar om apparat-konvergens. I dag behöver vi egentligen bara en enda apparat för att ta del av i princip allting, medan du förr i världen behövde en tv för att titta på tv, ett kartotek för att söka i ett arkiv och en radio för att lyssna på radio, säger Ulf Dalquist, verksamhetsansvarig för omvärldsanalys på Statens medieråd.

Slå upp ett paraply

I Sverige hör vi ibland begreppet litteracitet, som just kommer från engelskans ”literacy”. Ett lite snårigt begrepp, som kanske inte alltid har fått sin fulla klarhet i svensk

översättning. Det talas om informationsteknologi, informationskunnighet, mediekompetens, medieteknik och någon på Västkusten lär också ha försökt lansera begreppet medievetenhet. Samtidigt som begreppen är många, finns det också ett antal aktörer inom såväl forskningen som professionen, som på olika sätt använder den breda floran

av begrepp. Ett frö till förvirring har minst sagt varit planterat i bördig jord.

– Det finns många aktörer som verkar på samma område. Men den ene vet inte vad den andre gör. De tycker att de gör olika saker och delar inte erfarenheter. Det finns verkligen ett stort behov av ett samlingsbegrepp. Det fina med MIK är att det är ett samlingsbegrepp som inbegriper både medier och information, både digitalt och analogt, fortsätter Ulf Dalquist.

Ett rum för lärande

I en ambition att inte låta förvirringen växa lanserade Unesco 2011 medie- och informationskunnighet, MIK och två år senare kom en svensk översättning. I korthet handlar MIK om att kunna förstå mediernas roll i samhället, kunna hitta, analysera och kritiskt värdera information samt själv kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier. Statens medieråd har lanserat MIK-rummet på sin webb. Det är en sida som i första hand vänder sig till lärare, bibliotekariéer och föräldrar. Där finns olika ingångar för att förstå vad MIK är och e-material som kan användas i undervisningssammanhang. Kunskaper som sedan kan förmedlas vidare till barn och unga.

– Det är vårt uppdrag att jobba med barn

och unga. Där finns uppbyggda strukturer för att nå ut, som skolan. Men det räcker faktiskt att läsa sitt Facebook-flöde, så inser man att det behövs lite mer MIK på sina håll, säger Ulf Dalquist vidare.

Inte i hamn

I dagsläget är det många myndigheter och institutioner som använder begreppet och Ulf Dalquist ser att det fortfarande behövs mer samverkan för att nå ett bättre samförstånd kring MIK.

– Vi släppte tidigt i höstas en kartläggning över vilka aktörer som jobbar med MIK i landet. Den huvudsakliga slutsatsen av den är att det finns väldigt lite koordination mellan olika aktörer. Det är faktiskt ett av huvudsyftena med MIK, att vi ska kunna enas om att använda samma begrepp. Innan vi har gjort det tror jag det svårt att hitta en samverkan, säger han, men understryker samtidigt att det finns ett ökande intresse.

– Vi har definitivt märkt ett ökat intresse för frågan. När vi drog igång 2011 hade vi ingen som helst kontakt med biblioteken, som vi jobbar ganska mycket med nu. Det finns helt klart hopp, säger Ulf Dalquist.

Bland annat har Svensk biblioteksförning tillsammans med Statens medieråd, Konsumentverket och Utbildningsradion, UR, jobbat med så kallade MIK-centraler. Det var sedan detta arbete som låg till grund för dagens MIK-rummet på webben. Svensk biblioteksförning har även lyft MIK i sitt expertnätverk för skolbiblioteksfrågor och på en konferens om framtidens lärande tidigare i år.

Vidare ser Ulf Dalquist också att den nya läroplanen för skolan innehåller skrivningar kring exempelvis bildanalys och eget skapande, även om den inte konkret talar om MIK. Samtidigt behövs det inom skolan ett lyft för att möta dagens elever i deras behov av en ökad medie- och informationskunnighet.

– Medie- och informationskunnighet är inte speciellt implementerad i undervisningen som det ser ut idag. Det finns skolor som

är jätteduktiga på det och det finns skolor som är mindre duktiga, säger han.

Ungas digitala vardag

Trots att delar av MIK-begreppet är en del av läroplanen, så visar den senaste rapporten som Skolverket genomförde om it i skolan att 31 procent av eleverna i åk 7-9 aldrig fått någon undervisning i källkritik på internet. Drygt hälften av lärarna i åk 1-3 säger att de inte alls jobbar med det. Och drygt 30 procent av lärarna uppger i rapporten att de har begränsad tillgång till en dator utanför barngruppen. En lika stor andel anser att de inte har tillräcklig it-kompetens.

– Det är lite ”random”, som ungdomarna skulle säga, om du får en bra MIK-undervisning i skolan eller inte. Det hänger påfallande ofta på om det finns eldsjälarna som driver frågorna. Det är jättebra att det finns eldsjälarna. Men att de överhuvudtaget behövs är ett tecken på att det ligger en strukturell brist i det hela, säger Ulf Dalquist.

Statens medieråd genomför löpande undersökningar om barns och ungas medievänor. Det som statistiken visar är att det blir mer och mer internet allt lägre ner i åldrarna. Det som sticker ut är också att det mobila användandet ökar. 2010 var användningen bland 15-åringar mellan tio och femton procent. Mellan 2012-2013 låg det mobila användandet på hela 85 procent.

– Det här får ju enorma sociala konsekvenser. Tidigare var det så, att använda internet var nästan rent fysiskt som att titta på tv. Du var tvungen att befinna dig på en speciell plats, sitta vid ett speciellt bord och titta på en stor skärm. Nu har du den i fickan. Du kan de facto vara på internet hela tiden utan att du vet om det genom push-funktioner i mobilen eller sms. Det vi ser idag är mer internet, ständigt internet, mobilt internet med hela världen i fickan, säger Ulf Dalquist och framhäver även att de tidiga medievänorna formas i den traditionella tv-soffan.

– Det gamla som man ofta glömmer bort är att barn fortfarande tittar väldigt mycket på tv. Det flyttar över till internetplattform-

Ulf Dalquist, verksamhetsansvarig för omvärldsanalys på Statens medieråd.

mar, att man tittar på play, Netflix och liknande. Tv-tittandet är den medievänan som grundläggs allra tidigast. Från fyra års ålder så ligger tv-tittandet på en ganska konstant nivå. Sedan dalar det kring tonåren. Jag brukar beskriva det som att tv-tittandet är den mediala fond som alla andra medieaktiviteter sker mot.

Plantera demokrati

Mot bakgrund av barns och ungas medievänor, blir också behovet av medie- och informationskunnighet mer tydligt. Det handlar om vanor som formas tidigt och övergår till en alltmer uppkopplad tillvaro. Här kan en samverkan mellan inte minst skola och bibliotek bidra till att lägga grunden för kunskaper som ytterst handlar om att skapa delaktighet.

– MIK är något som egentligen inte bör vara begränsat till barn och unga, utan en del av det livslånga lärandet. I Unesco-skriften som ligger till grund för begreppet menar man till och med att det är en av de grundläggande förutsättningarna för en fungerande demokrati, att medborgarna kan tillgodogöra sig medieinnehållet och den information som finns. Och inte bara tillgodogöra sig, utan också själva kunna skapa innehåll för att göra sin röst hörd i den demokratiska processen, säger Ulf Dalquist. ■

Filmtajm med barnen

Under lekfulla former bygger barnen sina kunskaper för det framtida mediesamhället. Biblioteket i Floda samarbetar med kommunens förskolor. Här lär sig barnen digital kamerateknik och får en möjlighet att gestalta sin vardag och sina drömmar.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Runt en dator och några digitalkameror sitter, eller kanske mer studsar, fem barn från avdelningen Igelkotten.

– Det här är min favoritplats!

Det är andra gången de ses på biblioteket i Floda. Sist fick de hemläxa att fotografera sina favoritplatser. Nu tittar de på bilder som gestaltar allt ifrån hörnan med gosedjuren till tv-soffan.

– Vem är det här? Är det din mamma?, frågar Nina Persson.

Hon jobbar som bibliotekarie och håller i dagens workshop. Tillsammans med barnen bläddrar de genom och pratar om de olika bilderna. Men när det börjar klia för mycket i de små benen blir det dags för skattjakt med kamerorna. De ska leta efter första bokstaven i sitt namn bland alla böcker och ta en bild.

– Förra gången letade vi efter djur, säger Anton.

Fånga en dröm

Dagens workshop är fjärde omgången och är en fortsättning på ett pilotprojekt som biblioteket var med i tillsammans med en förskollärare och en filmpedagog.

– Jag gick en kurs i att hålla workshop om att lära barn filma. Projektet blev också ett bra möte mellan olika professioner och gav många bra idéer och tankar. Nu har det

Skapar På biblioteket i Floda, i Lerums kommun, jobbar Nina Persson med filmworkshop för barn. Det är ett sätt att introducera barnen i eget skapande med kameran som verktyg och samtidigt få dem att fundera kring källkritik. Elsie och Axel har fotograferat sina favoritplatser och berättar stolt om sina bilder.

blivit ett fast inslag och det känns roligt att det har stadgat sig, säger Nina Persson.

De olika barngrupperna har jobbat med olika teman. Det handlar om att gestalta saker i sin vardag med både bilder och filmsnuttar.

– Vi hade en uppgift att filma en dröm. En pojke hade ritat teckningar och filmat av

Han levandegjorde det på ett väldigt bra sätt genom att röra på kameran. Det blev väldigt kreativt, berättar Nina Persson.

Viktig kunskap

Även om det inte katalogiseras enligt professionens alla regler, så sparas allt som barnen gör. Kanske kommer någon av barnen

Bygger Anton, Casper och Cyrus fokuserar och reflekterar. Att sänka trösklarna kring tekniken och att försöka bli lite kompis med kameran är en del av lärnadet. Varje omgång avslutas med en utställning där barnen får visa upp vad de gjort. Filmworkshopen bygger både kunskap och självförtroende.

tillbaka om femton år och frågar efter den där drömmen de gestaltade. Genom projektet kunde biblioteket köpa in lagringsmedier och inte minst kameror. En del av satsningen handlar om att tillgängliggöra tekniken och lära barnen att använda kameran som redskap för att uttrycka sig. Samtidigt blir det också ett sätt att skola de yngre barnen i källkritiska aspekter av vår mediala tillvaro.

– Vi kan prata om vem som har tagit bilden. Vi pratar även om att när de tar en bild på något, så väljer de samtidigt bort saker som inte syns i bilden. Jag tror det är en stor vinst att vi kan tänka källkritiskt kring bilderna, säger Nina Persson och ser det som en given del av bibliotekets roll att jobba med att bidra till en ökad medie- och informationskunnighet.

– Vi har ett ansvar att vara medvetna om de här frågorna, säger hon.

Hon ser också att det finns en viktig koppling mellan att kunna komma till biblioteket och att prova olika saker. Förhoppningen är att arbetet nu ska få spridning.

Barnen äger

Biblioteket erbjuder en workshop per termin och så här långt har fyra förskolor från olika platser i Lerums kommun varit med. Barnen kommer till biblioteket fem gånger och allt avslutas med en utställning.

– Det finns en demokratisk tanke med att barn får visa vad de tycker är viktigt. Många vet inte vad det innebär att vara barn idag och det är inte vanligt att barn får ta den platsen. Det stärker deras självförtroende. När vi hade första workshopen gick barnen i led tätt bakom sin lärare. När vi sedan hade vernissage och släppte in föräldrarna hade barnen tagit över rummet och kände sig

mycket mer självsäkra. För barnen tror jag det gör skillnad, säger Nina Persson. ■

TIPS!

Akademien Valand ger kursen Att lära barn filma. Kursen erbjuder metoder att arbeta med kamera och barn, som studenten anpassar till sin egen kontext. Kursen bemöter problem som kan uppstå i arbetet med kamera och barn, samt för en vidare diskussion kring bild, lärande och etik. Den är på 15 högskolepoäng och riktar sig bland annat till personer som jobbar med barn i en pedagogisk verksamhet på exempelvis bibliotek.

www.akademivaland.gu.se

MOOC – en öppen lärresurs

Massive Open Online Course, MOOC, anses av många vara det hetaste inom högre utbildningar just nu. En öppen digital lärresurs som både risats och rosats, men som för det stora flertalet fortfarande är relativt okänt.

Text och bild: Helén Andersson

– MOOC påminner ganska mycket om vanliga distanskurser, men de är gratis, det finns inga förkunskapskrav och de är tillgängliga för alla, förklarar Gunilla Fors, bibliotekarie på Digitala biblioteket, Malmö stadsbibliotek.

– Av nyfikenhet gick jag en MOOC-kurs i ämnet gamification, upplagd av University of Pennsylvania. Och det var svårare än jag tänkt, men också högre kvalitet än jag trott.

MOOC

I många artiklar världen över liknas MOOCs framfart vid en tsunami som inte går att stoppa. Tsunamin utlöstes 2011 då Stanford university i USA lanserade en öppen onlinnekurs om artificiell intelligens som lockade 160 000 studenter från 190 länder. Men egentligen växte modellen fram tre, fyra år tidigare när forskare och lärare i Kanada började experimentera med kurser utanför institutionerna, kurser bortom de traditionella undervisningsmodellerna.

MOOC står för Massive Open Online Course och betyder att det inte finns någon gräns för hur många som kan gå kursen, att kursen är öppen för vem som helst oavsett land, ålder eller förkunskap, att kurserna är avgiftsfria och att det är ett nätbaserat lärande.

Komplement Gunilla Fors tror att MOOC-kurser är bra som komplement och tror att många testat och gör en liten bit av en kurs som man behöver för att utvecklas i sitt yrke.

– Att kostnadsfritt få testa en kurs vid Harvard eller Stanford, eller se hur långt ens egna kunskaper räcker, det tycker jag bara låter kul.

– Det finns heller ingen lärarkontakt på en MOOC-kurs. Tanken är att systemet och studenterna ska sköta sig själva, säger Gunilla Fors och berättar hur den kurs hon gick var uppbyggd genom ett stort antal filmer med kompletterande texter och interaktiva tester som rättades automatiskt.

– Det var ganska trixiga frågor och inte alls så lätt, ler Gunilla Fors och minns också

de skrivuppgifter som ingick där hon när hon skickat in sin egen text, fick fem andra tillbaka som hon skulle bedöma efter en given mall.

– Det är vanligt att studenter bedömer varandras arbete och trots att jag var skeptisk till just detta innan, måste jag erkänna att alla texter jag fick var väldigt bra och jag blev väldigt positivt överraskad.

Fakta

En MOOC-kurs är en avgiftsfri distanskurs som kan läsas av tusentals kursdeltagare samtidigt. Förutom traditionellt kursmaterial för e-lärande som till exempel videolektioner, baseras en MOOC på interaktiva uppgifter som kursdeltagarna löser enskilt eller i grupp. Återkoppling sker mellan kursdeltagarna eller genom automaträttning. En MOOC leder inte till högskolepoäng, men man kan få ett studieintyg där vissa är gratis och vissa avgiftsbelagda. Modellen bygger på att kursdeltagarna kostnadsfritt kan ta del av kursinnehållet i sin helhet och inte behöver ansöka och vänta på att bli antagen utifrån behörighetsvillkor. (Källa: AllaStudier.se)

Begreppet öppna digitala läresurser, eller OER - Open Education Resource, är äldre än MOOC-begreppet och täcker ett brett spektrum från hela kurser till enstaka läroobjekt. Open SNH står för Samverkan för nätbaserad högskoleutbildning. Gunilla Fors kartläggning över öppna läresurser och MOOC-portaler finns på issuu.com.

Kritik

En del hävdar kritiskt att det bara är omkring tio procent som fullföljer en MOOC-kurs och att de ökar segregationen vilket gör att MOOC-studenter riskerar bilda ett B-lag. Det hävdas också att högre studier på egen hand gör att eleven inte utvecklar sitt kritiska tänkande eller lär sig hur man umgås i en större vetenskapsgemenskap. Och så finns det de som hävdar att det bara handlar om marknadsföring där syftet helt enkelt är att locka studenter till vanliga studier genom att visa hur bra lärosätet är.

– De påminner ju ganska mycket om vanliga distanskurser, men de är ju gratis och det krävs inga förkunskaper, och som komplement tycker jag faktiskt det är bra, säger

Gunilla Fors till MOOCs försvar. Och om vi tar MOOC som ett begrepp så är de högkvalitativa och det är många tunga lärosäten som erbjuder kurser, fortsätter hon och menar att de inte skulle våga riskera sin status med dåligt kursutbud. Men samtidigt är inte alla MOOC-kurser på den nivån och man måste känna till i alla fall de stora MOOC-portaler för att vara säkra på bra kvalitet.

– Här tycker jag att biblioteken skulle kunna ha en roll och hjälpa till att hitta bra kurser, ta fram sådant som verkligen är kvalitetsmaterial och att bedöma kvaliteten.

MOOC för alla

I USA och i en del europeiska länder är det en stor hype kring MOOC, medan Sverige hittills hållit sig avvaktande. Framförallt är det prestigefyllda universitet som visar intresse och i Sverige blev Karolinska institutet pionjären med att starta fyra MOOC-kurser 2014. Nu är flera svenska andra lärosäten i planeringsfasen där bland annat Lunds universitet erbjuder sina tre första under våren 2015.

MOOC-rörelsen började i matematik-

och datavetenskapsvärlden, men det håller på att ändras och Gunilla Fors tror att det snart finns kurser om det mesta. Men en MOOC-kurs kräver fortfarande att man är ganska studievän, att man är disciplinerad och att man är hyfsat bra på engelska.

– Det finns tendenser till en breddning av tillgängliga språk och det pågår bland annat ett EU-projekt där MOOC-kurser från Europeiska universitet ska samlas på en gemensam portal där det erbjuds inbyggda överlämningsmöjligheter, berättar Gunilla Fors.

Det ligger ju nära till hands att dra slutsatsen att MOOC bara är till för akademiker och högre lärosäten, men Gunilla Fors är övertygad om att det är dags för biblioteken i Sverige att lära sig mer om hela området öppna läresurser.

– Kanske är det för tidigt med MOOC för alla eftersom bland annat språkbarriären finns, men som kompetensutveckling och fortbildning för personalen är det fullt möjligt och det finns många intressanta kurser. Och, tillägger hon, om vi sneglar på USA där MOOC redan är utbredd och används på biblioteken där man skapar gemensamma studiegrupper och där man lägger upp listor på MOOC-kurser som är lämpliga för arbetslösa, då finns det inspiration att hämta.

I IFLAs/Unescos manifest om digitala bibliotek står det att den digitala klyftan ska överbryggas som en förutsättning för att uppnå FN:s millennieutvecklingsmål, och Gunilla Fors påminner om den nya svenska bibliotekslagen där biblioteken fått ett tydligt demokratisk uppdrag och uppdrag att hjälpa till att överbrygga den digitala klyftan.

– I det sammanhanget är MOOC och andra öppna läresurser extra intressant, för här finns väldigt mycket resurser att hämta. Speciellt med tanke på den stora Digidel-satsningen finns det mycket material om till exempel instruktionsfilmer som kan användas som komplement till den personliga hjälpen eller som material för de som av olika skäl inte kan lämna hemmet eller helt enkelt vill gå vidare i sitt lärande.

– Jag tror att vi inom biblioteksvärlden

måste intressera oss mer och bli bättre på de här resurserna. Det är en kunskapskälla vilken som helst och lätt att koppla till bibliotekens demokratiska uppdrag. Dessutom är det ett väldigt bra alternativ och komplement i det vanliga informationsarbetet.

Öppna lärresurser

På uppdrag av Kungliga biblioteket har Gunnilla Fors gjort en generell kartläggning över utbudet av öppna lärresurser hos de stora aktörerna. Under arbetets gång upptäckte hon vilka enorma möjligheter det finns internationellt för bibliotekspersonalen, men hon upptäckte också att mycket skulle vara intressant för biblioteksanvändarna.

– Det finns ett stort spann av kurser som är tillgängliga och utan några krav. Allt från MOOC-kurser från Harvard och Stanford,

till mindre kurser om hur man till exempel gör en webbsida. Det finns mycket som är intressant för många, men det är få som känner till det och här har biblioteken en uppgift att fylla.

Intressant i sammanhanget är också att många bibliotek runt om i Sverige redan producerar egna instruktionsfilmer om till exempel hur man lånar en e-bok eller hur man använder en viss databas.

– Det behövs en nationell samordning, konstaterar hon. En gemensam plattform där man laddar upp sina egenproducerade filmer så de blir tillgängliga för alla. Det är vansinne att alla små lokala bibliotek ska ha ett eget digitalt utbud, menar hon och jämför folkbiblioteksområdet med universitet- och högskolor som bland annat har samverkansprojekt som Open SNH för att lägga

upp och samla allt på ett ställe.

– Det finns många bitar där biblioteken skulle kunna göra en insats, och vi borde diskutera vilken roll biblioteken kan ta. Och vi skulle kunna göra så väldigt mycket mer om vi hade en gemensam plattform där alla bibliotek bidrar med material, men där de också kan hämta material, konstaterar Gunnilla Fors. ■

Blogg och lärande

När sociala medier möter historieundervisning påverkar det både hur och vad eleverna lär sig.

Läs om Cecilia Johanssons forskning på framsidan.net

Chalmers har lanserat sin första MOOC

Från och med 2015 blir Chalmers tekniska högskola en global kunskapsspridare när de startar ChalmersX, ett samlingsnamn för Chalmers alla MOOC, Massive Open Online Courses. Den 23 mars startar deras första kurs, som blir världens första MOOC om supermaterialet grafen. Kursen vänder sig studerande på masternivå och ingenjörer

som vill ha kompetensutveckling.

– Det är helt i linje med Chalmers hållbarhetsmål, säger Linnéa Sjögren på Chalmers bibliotek om Chalmers MOOC-satsning. Det handlar också om att få ett annat perspektiv på lärande, om blended learning och om att locka studenter till Chalmers.

Under våren kommer Chalmers att er-

bjuda ytterligare en MOOC med lite lägre tröskel. Kursen kommer att handla om hållbar utveckling och vänder sig till alla som gått ut gymnasiet.

– Kursen heter Sustainability in everyday life och handlar helt enkelt om hållbara val i det vardagliga livet, säger Linnéa Sjögren. ■

Text: Helén Andersson

Bokjuryn

Bokjuryn är ett roligt och enkelt sätt att locka barn och unga till läsning av nya böcker. Förra året var det 35 000 barn som var med och röstade fram årets bästa böcker. Alla som är med och röstar har chans att vinna fina priser.

Röstningen är öppen mellan den 1 januari till den 9 april 2015. På Världsbokdagen den 23 april får vi veta vilka böcker som vann i en websändning från presskonferensen.

För tips, mer information och material – gå in på bokjuryn.se

Ett publikt lärande rum

Malmö Lärcentrum på Malmö stadsbibliotek undersöker just nu vilka möjligheter öppna lärresurser kan ha för det fria lärandet. Projektet Lärande rum ska ge biblioteket ökad kunskap om behov och intresse hos olika målgrupper.

Text: Helén Andersson

Lärcentrum på Malmö stadsbibliotek har funnits sedan 2010 och har från början varit en succé med daglig trängsel runt datorer och skrivare. Så stor att avdelningen snart kände ett behov av att utvecklas, såväl fysiskt som verksamhetsmässigt, och nu ingår i projektet Lärande rum – Ett publikt resurscentrum för öppna lärresurser.

– Det känns som om Lärcentrum bara fått fler och fler besökare, säger Bobbi Sand, projektledare för Lärande rum. Och det kan man ju fundera över vad det beror på, för man tror ju snarare att det ska minska. Men vi pratar om en digital klyfta där folk behöver hjälp med olika digitala uppgifter som att skicka e-post, skicka papper till myndigheter eller scanna in sitt cv.

Lärcentrum

Malmö Lärcentrum finns på andra våningen i den äldre delen av stadsbiblioteket, kallat Slottet. En 50-talsinspirerad neonskylt upplyser besökarna om att de har kommit rätt och bakom skylten trängs ett 30-tal datorer i två rum. På datorerna finns de vanliga ordbehandlingsprogrammen, anpassade program för dem med läs- och skrivproblem och datorer med designprogram. Ingen behöver boka i förtid men studerande har förtur och tiden vid datorn är begränsad till två timmar. Lärcentrum är alltid bemannat med två personer som hjälper till med allt, men där

det mesta handlar om digitala problem och där personalen med tiden har känt att allt för mycket tid går åt till rena serviceärenden.

– Vi tyckte det blev lite mycket som besökarna egentligen kunde klara själva, så vi började tänka på hur vi skulle kunna inrikta verksamheten ännu mer mot lärande, säger Bobbi Sand och beskriver hur de började med det fysiska utrymmet och funderade över hur de skulle möblera för att kunna stödja flera lärandesituationer. De utvärderade vilka möten de har och började fundera på hur de skulle utveckla en verksamhet som både stödjer en en-till-en-situation, till att flera som jobbar med samma skolprojekt ska kunna sitta vid samma dator, eller att personalen ska kunna samla de med ungefär samma frågor till en särskild träff vid ett givet tillfälle.

– Vi testade med att erbjuda designkvällar där alla som ville ha hjälp med designprogram kunde komma. Det var många som kom och det känns som att det är en metod som vi kan utveckla.

Öppna lärresurser

Ett av projektets förväntade resultat är att Lärcentrum ska få större kännedom om besökarnas intresseområde och behov, så under hösten har besökarna fått svara på en enkät där de bland annat svarat på vad de vill lära sig mer om och vilka behov de har.

– Jag tror att vi hamnar ganska nära de områden vi redan hjälper till med idag, säger Bobbi Sand. Jag tror att språk kommer att dominera, antingen svenska eller andra språk, och så förstås de vanliga data- och designprogrammen.

Bobbi Sand är noga med att påpeka att de just nu är inne i en process där de i projektet försöker hitta en form för att använda öppna lärresurser och hon beskriver det som en ramp där Lärcentrum skulle kunna fungera som det första avstampet.

– Vi skulle vilja vara den där första biten där vi har en liten grupp som vi lär ut hur de använder ett forum på nätet. Då kommer vi nog att jobba med korta instruktionsfilmer eller korta videos. Sedan kanske nästa steg är att de är redo för en kortare kurs på nätet.

– Det skulle ju vara kul om vi kan erbjuda någon en kurs i till exempel webbdesign. Det blir ju en jättebonus. Men när det gäller MOOC-kurser har vi inte hunnit ta ställning och vi funderar just nu på hur vi ska angripa det. Här finns fantastiska möjligheter, men det är en jättedjungel.

Bobbi Sand tycker att öppna lärresurser är ett naturligt sätt att jobba med kunskap i en ny digital värld och att det är mycket värt att kunna komplettera böcker med det digitala i en lärandesituation.

– Vi har förmånen att få satsa på öppna lärresurser här. Jag tycker nog att det känns naturligt för folkbiblioteken att göra det. ■

Berättarministeriet i Husby

REDAKTÖR
N SCHWARTZ

Berättarministeriet finns i områden med hög arbetslöshet där de i sina skivrarverkstäder vill uppmuntra barn och unga att skriva och berätta. På så sätt hoppas de inspirera morgondagens författare, kreatörer och journalister och skapa en grund för ett bredare kulturliv och ett mer inkluderande samhälle.

Text och bild: Helén Andersson

Alla ska ha en chans Berättarministeriets vision är ett Sverige där alla barn och unga är trygga i det skrivna ordet och har förutsättning att aktivt delta i samhällslivet. Alla ska ha en chans.

– Vi behöver en huvudperson, säger volontären Åsa till klass 5 B från Kvarnbackaskolan i Kista som en gråmulen novemberdag besöker Berättarministeriet i Husby och nu sitter samlade inne i skriparverkstaden.

Snabbt kommer det en rad av förslag där det efter en hemlig omröstning blir en ninja som får den rollen.

– Vad ska ninjan heta, undrar Åsa vidare och efter omröstning får ninjan namnet Skuggan.

Sakta växer en historia fram och snart finns en inledning till en berättelse som barnen under förmiddagen får fortsätta skriva

på individuellt.

– Det är inget krav att skriva när de kommer hit, berättar Erika Charpentier, verksamhetssamordnare på skriparverkstaden i Järva där Husby ingår. Det ska vara lättsamt och roligt så vill de rita får de göra det i stället. Eller berätta en egen, helt annan historia. Syftet är att inspirera till det skrivna ordet, att sänka trösklarna så att alla barn och unga ska känna sig trygga med det skrivna ordet som är ett viktigt verktyg för att kunna vara en aktiv del av samhället.

Redaktör Schwartz

När klassen kom till Berättarministeriet lokaler i Husby, samlades de i Alien Supermarket där sortimentet består av allt en utomjording kan behöva. Här finns fyrrarmade tröjor, raketbränsle, syre på burk, rymdglasögon, vax till rymdskeppet och ett grön-utan-sol-solarium. Här får barnen röja runt och låta fantasin härja fritt innan det är dags att tillsammans komma på det hemliga lösenord som ska ta dem genom den hemliga dörren in till skriparverkstaden.

– Butiken är en del av metoden vi an-

– Det finns en tanke att öka den socioekonomiska rörligheten i samhället, att man inte ska vara definierad av den plats man råkar bo på, säger Erika Charpentier.

vänder för att få igång fantasin, säger Erika Charpentier och avslöjar att också Berättarministeriets andra skrivarverkstad i Södertälje har en butik på samma utomjordingstema, men att skrivarverkstäder runt om i världen kan ha väldigt olika tema i sina butiker.

Inne i skrivarverkstaden välkomnas barnen till ett bokförlag där redaktör Schwartz styr och ställer. De vuxna på Berättarministeriet är anställda på bokförlaget och är för tillfället i onåd hos redaktören eftersom de inte skriver några roliga berättelser längre. Direktör Schwartz finns hela tiden bakom

en stängd dörr och hörs bara som en högtalarröst. Efter lite övertalning går redaktör Schwartz med på att låta barnen hjälpa bokförlagets personal att skriva en fantasifull berättelse.

– Redaktör Schwartz är en väldigt fantasieggande figur som många går igång på, ler Erika Charpentier. Det är väldigt populärt att skriva brev till redaktören och vi ser ofta att det är de barn som tycker det är tråkigt eller besvärligt att skriva som blir mest nyfikna på redaktör Schwartz. Tanken med redaktör Schwartz, fortsätter hon, är att karaktären

ska fungera som symbol för känslan av den kritiska röst många barn har inom sig av att inte kunna. För det som händer är att barnen kommer över den när de tillsammans övertygar den skeptiske Schwartz att de visst kan skriva och att de visst har en himla massa fantasi. Och så klart blir Schwartz jätteimponerad när de som vill läser upp det de skrivit under dagen, skrattar Erika Charpentier. Så imponerad att han genast låter göra en bok av deras gemensamma berättelse de inledde dagen med. En bok de både får ta med hem och som hamnar i Berättarministeriets bok-

Fantasieggande Alian Supermarket är en fantasieggande butik i anslutning till skri-varverkstaden på Berättarministeriet i Husby där skri-varverkstaden är ett ljust rum med skira gardiner som skapar fyra mindre rum i rummet för att skapa skrivro när barnen jobbar med det individuella skrivandet.

hylla på webben.

– Självklart är inte det här något som gör att alla barn kommer att älska att skriva. Men det kan i alla fall kanske så ett frö. Och det är det vi hoppas att vi kan bidra med.

Volontärer

Berättarministeriets verksamhet har sitt ursprung ur viljan att göra något konkret för att motverka ökade klassklyftor och utanförskap. Av en slump snubblade Berättarministeriets initiativtagare, stiftelsen Culture without Borders, över en föreläsning där den amerikanske författaren Dave Eggers berättar om sin verksamhet 826 National, som han startade år 2002. En föreläsning om en verksamhet som inspirerade Culture without Borders till att öppna den första svenska skri-varverkstaden i Södertälje år 2011. Två år senare öppnade Berättarministeriet i Husby och snart startar också den tredje i Hagsätra.

– Berättarministeriets verksamhet finns i områden med hög arbetslöshet och låga skolresultat och tanken är att verksamheten ska lyfta de områden som behöver extra

stöd, säger Erika Charpentier. Så småningom ska det bli ytterligare en skri-varverkstad någonstans i Stockholmsområdet innan verksamheten tittar på möjligheter att starta också i Göteborg och Malmö.

Berättarministeriets metod bygger bland annat på att det ska finnas många närvarande vuxna som lyssnar och stöttar barnen vid övningarna i skri-varverkstaden och en förutsättning för det är verksamhetens alla volontärer. Volontären får en kortare utbildning, får lämna in ett utdrag ur polisregistret och väljer själv vilken roll de vill ha vid övningarna.

– Volontären och de anställda hjälps åt och de är otroligt viktiga för oss, betonar Erika Charpentier. Vi är en ideell stiftelse och volontärerna är ett av de ben vi står stadigt på.

Samarbeten

Skolklasser står i kö för att komma till skri-varverkstaden i Husby och de har verksamhet fem dagar i veckan plus drop-in och öppet hus, eller ordpysel, på lördagar.

Skolorna har olika program att välja bland som till exempel Gulduppdraget som är ett samarbete med ALMA-akademien.

– Då får barnen i uppgift att hjälpa till att tolka juryns motivering till val av pristagare, berättar Erika Charpentier. Då kommer klassen hit en gång för att sedan arbeta i klassrummet och komma tillbaka hit och redovisa.

Under höstlovet hade Berättarministeriet i Husby ett samarbete med Hallwylska museet i Stockholm där barnen ena dagen fick gå en dramatiserad vandring på museet, för att dagen efter komma till Berättarministeriet och skriva en historia tillsammans.

– Sedan har vi också längre skolprogram som sträcker sig över längre tid, samarbete med bokförlag, kulturskolan och bibliotek, fortsätter Erika Charpentier och berättar om Bokslukardagen och Redaktör Schwartz's bokutgivning som klass 5 B från Kvarnbackaskolan tog del av. En dag de inledde hos Redaktör Schwartz i skri-varverkstaden, och avslutade med bokprat på biblioteket intill. ■

Rätt litteratur till rätt målgrupp

Enligt Statistisk årsbok 2014 finns det stora skillnader på utbildningsnivån mellan olika födelseländer och invandrargrupper i Sverige. På biblioteket i Fittja, Bibliotek Botkyrka, är detta sedan länge ett välkänt faktum som bland annat lett till en översyn av uppdelningen av medier.

Text och bild: Helén Andersson

– Vi har jobbat ganska aktivt under flera år för att få en bättre överblick över vilken typ av språkkurser och litteratur som är relevant för olika målgrupper, säger Peter Björkman, bibliotekarie på biblioteket i Fittja.

Utvecklade samlingar

Många av de som har ett behov av språkkurser eller lättläst litteratur kommer förmodligen aldrig till biblioteket. De som ändå tar sig dit kan hitta väldigt många olika slags hyllor med ett väldigt skiftande innehåll beroende på vilket bibliotek de besöker. Peter Björkman tror att det generellt saknas kunskap om medierna bland biblioteksmedarbetarna och att det skulle behövas ett lyft.

– Min erfarenhet säger att det inte läggs så mycket tid på det här. Och det tar väldigt mycket tid i anspråk att bygga upp ett bra bestånd och en bra samling när det gäller medier om att utveckla läs- och skrivfärdigheter på svenska språket om man har annat modersmål.

Svårigheten tror Peter bland annat ligger i att det är svårt att hitta information inom de traditionella kanalerna om vad det är för typ av media och vilken typ av nivå den riktar sig till, om det är svenska som andraspråk på universitetsnivå eller för kortutbildade.

– Den typen av litteratur recenserar mycket sällan, konstaterar han.

Riktad marknadsföring Peter Björkmans konkreta tips för att nå en målgrupp är att satsa på riktade marknadsföringsinsatser mot till exempel SFI, församlingar och öppna förskolan.

När Peter Björkman började gå igenom de egna samlingarna på biblioteken i norra Botkyrka, upptäckte han att det fanns väldigt mycket på en ganska avancerad nivå, medan det fanns väldigt lite för dem med kort studiebakgrund och som ska lära sig svenska. Upptäckten ledde till att biblioteket fokuserade på det som det fanns lite av och numera är litteraturen uppdelad efter svårighetsgrad.

– Sedan vi har gjort uppdelningen har utlåningen gått upp jättemycket, ler han nöjt. Vi har följt vuxenutbildningarnas studievägssystem som deras svenska som andraspråk är uppdelat, vilket underlättar för både personal och besökare. Vi delar också in lättlästa böcker efter svårighetsgrader och köper in väldigt mycket skivor även för den enklaste nivån för att man ska kunna lyssna och läsa samtidigt även på den nivån.

Bokcirkel

Bibliotek Botkyrka har tydligt tagit ställning till att det är en grundläggande demokratisk förutsättning att kunna läsa och skriva för att kunna ta del av ett modernt samhälle. År 2012 inledde Bibliotek Botkyrka en satsning för att lyfta upp frågan om analfabetism bland vuxna.

Ett led i detta har varit några bokcirkelklar på mycket lätt svenska och där Peter Björkman hade en sådan i Fittja för sex kvinnor där de flesta aldrig har gått i skolan. Han samarbetade med föreningen Verdandi och gruppen sågs en gång i veckan och läste Noors trädgård av Sara Wadell utgiven på LL-förlaget.

– Vi varvade högläsning med att försöka förstå innehållet så det blev mycket googlande för att leta upp ord och titta på blommor. Det var väldigt svårt och väldigt roligt. Men också väldigt utvecklande och lärorikt, och det första som slog mig var att det tar väldigt lång tid att gå från att inte var en läsare till att bli en. Inte minst när man är vuxen.

Peter tycker också att arbetet med bokcirkeln gav honom en ökad förståelse och en kunskap om läsarnas förutsättningar. En

Fakta

Litteracitet är förmågan att kunna läsa och skriva satta i ett vidare sammanhang. Används idag i samma betydelse som engelskans literacy, vilket innebär att det kan kombineras med andra begrepp som inkluderar förmågan att kunna skapa olika former av texter och att förstå och tolka desamma. Ibland pratar man också om digital litteracitet, mediellitteracitet och funktionell litteracitet.

Källa: Wiktionary

kunskap han har nytta av när det gäller inköp eller förmedling av lättläst information. Men han tycker också att svårighetsgraden tog frågan om bibliotekens roll till sin spets.

– Var går gränsen för vad biblioteken ska klara av och mäktas med, undrar han men tillägger snabbt att trots att det tog mycket tid har han fått en känsla för läsarnas förutsättningar och att det är en viktig lärdom.

– Min slutsats att bedriva bokcirkelverksamhet med den här gruppen är att det kräver mycket resurser och man skulle behöva göra det i mer utvecklade samarbeten. Det var väldigt roligt, det känns inte alls misslyckat. Men det känns som att resultatet blev begränsat.

Dialog

Bibliotek Botkyrka kommer under 2015 att tillsammans med kommunledningsgruppen i Botkyrka att utveckla arbetet genom att ha dialoger med målgruppen kortutbildade med svenska som andraspråk. Tanken är att skapa bättre förutsättningar i arbetet med den här målgruppen och man hoppas det ska leda till en utveckling av verksamheten på flera olika sätt. Både när det gäller inköp av litteratur till informationsmaterial som är anpassad för gruppen och programverksamhet.

– Vi kommer att ha fokusgrupper och prata med personer som har mycket begrän-

sade läs och skrivfärdigheter och vi kommer att inrikta oss på den kortutbildade gruppen, säger Peter och tillägger att flerspråksaspekten är inkluderad där han kan tänka sig att de börjar köpa in utbildningsmaterial också på andra språk, inte bara svenska som andraspråk.

– Men det är ett långsiktigt arbete.

Peter Björkman tycker att frågan är komplicerad och att biblioteken inte vet hur de ska förhålla sig, och han hoppas att dialogmetoden i Botkyrka ska göra det hela lite tydligare. Han tror också att det krävs satsningar från centralt håll när det gäller både kunskapsutveckling, metodutveckling och konkret verksamhet.

– Om man kombinerar bakgrundskunskaper med konkreta tips, tror jag att det ganska snabbt skulle börja hända saker på biblioteken. Och jag tror att regionbiblioteken skulle kunna göra stor skillnad genom projekt runt frågan och kanske med konkreta förslag på verksamhet.

Literacy for all

I juni förra året arrangerade Bibliotek Botkyrka konferensen Literacy for all, en internationell konferens för ökad kunskap om läskunnighet bland vuxna och bibliotekens roll. Ett resultat av konferensen blev bland annat ett biblioteksnätverk som heter Literacy for all, och som kretsar runt vuxnas litteracitet och bibliotekens arbete med detta runt om i Europa.

– Nätverket är en facebook-grupp och det är bara att anmäla sig, uppmanar Peter Björkman som gärna skulle se bibliotekens roll i ett större samhällsperspektiv och kan tänka sig biblioteken som en aktör som jobbar aktivt med frågan och blir opinionsbildande kring betydelsen av läskunnighet.

– Det handlar om att skapa delaktighet och det är ju faktiskt ingen ny fråga. Här i Botkyrka hade vi kvinnor från Turkiet redan på 1970-talet som aldrig gått i skolan. Det är en 40-årig fråga, men det är samma behov som styr och det handlar om ett målgruppsstänk och om kunskapsutveckling. ■

På en skön plats

Att verka i en kommersiell värld kan vara ett utmaning. Ur en krass synvinkel ska du kanske övertyga någon om att det du erbjuder är bra. Även om du själv tror på det, så handlar det samtidigt om att sälja något för din ekonomiska överlevnad. Alle Eriksson har gjort resan från bokhandel till bibliotek och känner en slags lättnad över att kunna erbjuda fri och kravlös läsning.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Vid sidan om en väldig trappa i sten öppnar sig en värld av berättelser och kunskap. Bakom enkla glasdörrar ligger Medborgarhusets bibliotek, eller Tranströmerbiblioteket som det numera heter. Ett av Stockholms 40 bibliotek. På andra sidan en glasvägg i entrén arbetar återlämningsapparaturen som robotar i en industrialiserad process. Lite längre in hörs musik kring en informationsdisk. I ett litet rum, som tillfälligt huserar sci-fi böckerna, men annars är ett läs- och skrivrum, har två tjejer krupit upp i en soffa med varsin dator.

– När jag var liten gick jag mycket till biblioteket. Det kändes som ett tryggt ställe och en bra plats att hänga på, säger Alle.

Böckerna har nästan alltid funnits omkring henne sedan hon var liten. Många i hennes närhet skulle nog beskriva henne som en typisk läsare.

– En del som minns skulle nog säga att jag alltid satt med en bok och för dem är det nog fullt naturligt att jag jobbar med böcker, säger Alle med ett skratt, men till-

lägger samtidigt att hon i perioder också är en icke läsare.

– Ibland är det bara skönt att sjunka ner i soffan framför en tv-serie, fortsätter hon.

Från bokhandel till bibliotek

Om läsning och berättelser har följt med henne som den där tråden genom hennes nu 30 åriga liv, så har också ett politiskt engagemang kantat hennes uppväxt. Efter gymnasiet pluggade hon bland annat barnkultur och förlagskunskap. Viljan att bidra till ett mer nyanserat och bättre samhälle, tog hon senare med sig i bokbranschen. 2007 startade hon barnboks-förlaget Vombat tillsammans med sin dåvarande partner.

– Barnboksvärlden var vid den tiden väldigt homogen. Det behövdes andra berättelser som visade annat än kärnfamiljen. Berättelser om rasifierade barn och hbtq-familjer. Vi var ganska orädda när vi startade och det byggde mycket på en ”do it your self”-kultur. Men det gick bra.

Tre år senare tog hon över bokhandeln

Vi ska inte ut och åka skateboard. Vi vet vad vi är bra på och det finns en glädje och massor av möjligheter i det.”

Alle Eriksson

FAKTA

Namn: Alle Eriksson

Ålder: 30 år

Jobbar: PUNKTmedis, Tranströmerbiblioteket

Bor: Stockholm

Familj: Sambo Cissy och hunden Torsten på deltid

Intressen: Matlagning. Var helt ointresserad tidigare, men Cissi är bra på att laga mat och har väckt mitt intresse.

Vad har du på ditt

nattduksbord nu: Vi behöver nya namn av NoViolet Bulawayo

Det visste du inte om Alle: Jag kan citera alla Scrubs-avsnitt utantill

Hallongrottan på Södermalm i Stockholm. Det var en bokhandel som till stor del specialiserade sig på böcker kring rasism, feminism och hbtq-frågor. Genom Hallongrottans vänförening arrangerade Alle också alltifrån feministiska författarsamtal till skräckfilmkvällar med queer-tema. Bokhandeln var inte bara en försäljningsyta. Det var också mycket ett andrum fritt från sexism, homofobi, rasism och klasshat. Men i en kommersiell logik ska intäkterna täcka kostnaderna. Det handlar om svarta och röda siffror i ett Excel-ark och pengar till hyran. I den logiken finns det inte alltid utrymme för andrum och för lite mer än ett år sedan blev det ännu ett avslutat kapitel.

– Rent personligen kände jag det var skönt att få lite tid över till annat. Men ur ett mer queer-politiskt perspektiv var det tråkigt. Många kände att de förlorade en mötesplats. Sedan tror jag att när något sådant här händer, så skapas också möjligheter för unga att göra nya grejer, som att jobba med samtal på en teater och skapa nya möten. Det är viktigt att vi som har varit med förr kan stötta och peppa. Det kanske inte finns något givet rum ännu. Men det kommer.

Strax efter att Hallongrottan slog igen, öppnade sig en ny dörr i tillvaron. Stockholms stadsbibliotek sökte en bibliotekarie till ungdomsavdelningen PUNKTmedis på Tranströmerbiblioteket.

– Jag har jobbat med litteratur och bokhandel länge. När jag såg annonsen sökte jag. På biblioteket kan jag fortsätta att jobba med litteratur. För mig personligen är det skönt att slippa försäljningsdelen. Här kan jag förmedla läsning och någon lånar eller inte. Det ger tillgång till nya världar och är samtidigt kravlöst, säger hon.

Utan kapital

Alle loggar in i datorn. Hon har just gått på eftermiddagspasset. I en gradäng vid ena väggen sitter folk och läser på de olika trappstegen. Någon skriver på sin dator. En kvinna kommer fram till disken och frågar efter en bok i en serie av skräckböcker. Alle

Läsning Alle Eriksson jobbar med ungdomsverksamheten på PUNKTmedis, Tranströmerbibliotekets ungdomsavdelning. Hon jobbar bland annat med att skapa läsfrämjande möten mellan unga och kända profiler. Hon tror inte på tanken att åka skateboard för att hitta killarna som inte läser. Hon tror mer på att göra biblioteket till ett skönt häng.

söker i katalogen och går iväg med kvinnan. En stund senare ringer telefonen. Ett omlån. Det är vardag på PUNKTmedis. På ett sätt är det en dag som representerar lite av det som Alle tycker är bibliotekets styrka.

– Projektet folkbibliotek tycker jag är underbart. Jag gillar tanken att alla ska få tillgång till det som finns på hyllorna, utan verken pengar eller kulturellt kapital. Men också det här att du kan komma hit om du behöver internet, skriva ut eller inte har någon dator hemma. Allt går mot att blir mer kommersiellt och då tycker jag vi ska värna om det gemensamma, säger hon.

Idoler och unga

Även om det just den här dagen är lugnt på PUNKTmedis, så är det inte alltid så. Som ansvarig för att utveckla programverksamheten skapar hon tillsammans med sina medarbetare en rad olika aktiviteter. Varje månad arrangerar de Punkt Show, en litterär talkshow för unga mellan 13-19 år. På väg-

gen hänger signerade affischer med några av de gäster som tidigare tagit plats framför gradängen. Gäster som komikerparet Bianca och Tiffany Kronlöf, Nanna Johansson och Behrang Miri.

– Jag tror verkligen på den läsfrämjande kraften i den här typen av möten. Det vi vill göra är att ungdomar ska få möta sina idoler, prata om böcker och att vi kan skapa ett mervärde kring läsning. Vi brukar fråga våra gäster om de har läst någon bok som de skäms för och om de tycker att det finns bra och dålig litteratur. Det landar nästan alltid i att det inte finns någon sådan gräns. Det tror jag är en nyckel till läsning, berättar Alle.

Skapa relevans och representation

Att leda olika typer av offentliga samtal är också något som kantar Alles liv utanför biblioteksrummet. Hon är bland annat aktiv i Tryck, en förening som samlar svarta kulturarbetare kring det gemensamma målet att gestalta och diskutera den afrikanska diasporan i Sverige för att synliggöra berättelser som inte sällan saknas i det svenska kulturlivet.

– Det är en förening som har sina rötter i att skådespelare ofta får stereotypa roller utifrån sin etnicitet. Nu är det större bredd och omfattar svarta kulturarbetare mer generellt. Jag blev inbjuden till att moderera ett samtal och var sedan med på ett möte. Jag kände att queer-Stockholm var så vitt och Tryck erbjöd ett bra rum där jag inte behövde förhålla mig till folks vithet. För mig var det viktigt att hitta den gemenskapen. Att jobba med representation är viktigt vilken del av kulturlivet det än handlar om.

Hennes egna erfarenheter och kunskaper kring den här typen av frågor gör att hon ibland blir inbjuden till olika typer av arrangemang. I slutet av oktober var hon bland annat inbjuden till ett samtal med dramatikern och regissören Nasim Aghili på Stora teatern i Göteborg.

– Jag har ett brett kontaktnät och ibland har folk läst vad jag har sagt eller skrivit. Jag har kunskaper om frågor som rör olika sidor av intersektionalitet och kan föra det fördju-

pande samtalet. Det som verkligen får igång mig är orättvisor. Vi måste se att normer, klass, rasifiering, allt hör ihop och gör att vi blir bedömda på olika grunder. För mig är det otroligt att det fortfarande finns så mycket av det kvar, säger hon vidare.

I skuggan av debatten kring Lilla Hjärtat och den tidigare Tintin-debatten, får Alle ibland navigera i gränslandet mellan sitt professionella jag och sitt personliga engagemang.

– När det gäller Lilla Hjärtat tog Stockholms stadsbibliotek ett beslut och sedan kan jag tycka vad jag vill om det. Men samtidigt är biblioteket inte en isolerad ö. Vi verkar mitt i samhället och jag kan hitta mina hjärtefrågor att jobba med, säger hon och lyfter bibliotekets roll att möta den mångfald av identiteter och bakgrunder som befolkar gator och torg.

– Biblioteket har en så klar och viktig roll som mötesplats. Men vi måste också hitta sätt att vara relevanta för den tid och det samhälle vi lever i, säger Alle.

Omvänd logik

Att hitta den där relevansen kan ibland vara en vacklande historia i biblioteksvärlden. Den ständigt pågående digitala utvecklingen skapar både nya möjligheter och utmaningar. Utifrån en slags idé om folkbildning i modern tid jobbar en del bibliotek med workshops kring alltifrån spelprogrammering till makerspace med den senaste 3D-skrikvartekniken. Att tillgängliggöra teknik och överbrygga den digitala klyftan är en väl så viktig uppgift för biblioteken, inte minst ur ett demokratiskt perspektiv. Men Alle slår även ett slag för det läsfrämjande uppdraget.

– Vi behöver ta till vara på kärnuppgiften och jag tror det handlar om att sänka trösklarna till litteraturen. Vi kan behöva vara mer utåtriktade och hitta sätt att nå ovana biblioteksbesökare, men det handlar också om att skapa bra möten med de som kommer till biblioteket, säger hon.

Det talas mycket om att läsningen går ner, främst bland unga pojkar. Mycket av det läs-

främjande arbetet har därför också riktats mot att få pojkar att läsa mer. I ett avsnitt av podden Läsa för livet, pratar Alle istället om flickors läsning och att det även är viktigt att inte låta de som faktiskt läser hamna i kölvattnet av alla satsningar på icke-läsarna. Det kan också vara den här typen av en slags omvänd logik som faktiskt gör att fler öppnar dörrarna till läsningens landskap.

– Jag tror att om vi kan skapa ett bra rum för läsning, så vill folk komma tillbaka. Och om de som faktiskt läser och är här pratar om oss, kanske andra också hittar hit. Vi ska inte ut och åka skateboard. Vi vet vad vi är bra på och det finns en glädje och massor av möjligheter i det, säger Alle Eriksson. ■

Studieförbund i tiden

Ibn Rushd är ett relativt nytt studieförbund som vill vara en folkbildningsresurs i framkant av samhällsutvecklingen och arbetar aktivt för att stärka den svenskmuslimska identiteten.

Läs mer på framsidan.net

Kort och gott

Digidel lever

För femte året i rad arrangerar Digidelnätverket 2015 den årliga europeiska kampanjen Get Online Week. Kampanjen pågår under en vecka i mars i hela Europa och 2015 års tema är Digital empowerment and digital inclusion.

För första gången arrangerade Digidelnätverket också Digidels Medborgarvecka i oktober 2014. Fokus under veckan var digital delaktighet och e-tjänster. Arrangemanget pågick samtidigt med dyslexiveckan och intresset att delta var stort med 125 aktörer över hela landet.

Kampanjen Digidel verkade för en ökad digital delaktighet i Sverige och när kampanjen avslutades år 2013 hade ytterligare en halv miljon människor börjat använda internet.

Enligt rapporten Svenskarna och internet 2014, står fortfarande cirka en miljon svenskar utanför nätet och kampanjen fortsätter arbetet i det nationella Digidelnätverket.

Internationell bokmessa

Botkyrka Internationella Bokmessa 2015 vill rannsaka hur litteraturen och språket tar sig an flykt och följer av flykt. Tema för 2015 års Internationella bokmessa är därför "Mellan flykt och förvandling" och fokus är på litteratur och berättelser från hela världen, samt översättning och pedagogik.

Under mässan delas också hederspris till Årets mångspråkiga bibliotek ut.

På Hallunda bibliotek och Folkets Hus den 23-24 april 2015.

Lyonförklaringen på svenska

Svensk biblioteksforening har översatt Lyon Declaration on Access to Information and Development till svenska och finns nu tillgänglig på Svensk biblioteksforenings webbplats.

Där frivilliga gör skillnad

En bildningsresa kan ta sig många olika uttryck. För 18 bibliotekschefer från Västra Götaland börjar den i ett flygplan av typen Embraer 145 för 49 passagerare med destination Birmingham. En resa med perspektiv på ikoniserade byggnader och frivillig arbetskraft. Oavsett om det handlar om blanka fasader i stadens centrum eller rödbrunt tegel i förorten, så är den gemensamma utmaningen bristen på pengar.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Vid Centenary Square i Birminghams västra delar sticker en guldfärgad cylinder upp på toppen av en byggnad klädd i cirklar av metall som ska symbolisera stadens tidigare industrialisering. Biblioteket invigdes för drygt ett år sedan och är idag en plats som samlar både arkiv, upplevelser, läsning och lärande för Birminghams invånare.

– Vi försöker jobba mycket med att skapa en känsla av representation. Varför skulle någon komma till biblioteket om de inte känner sig som en del av det?, frågar sig Izzy Mohammed, som jobbar med att engagera människor i biblioteket.

I entrén pågår en utställning från projektet ”FourFathers”, som handlar om att synliggöra arvet och historien om relationen mellan män i olika generationer i den brittiska sydasiatiska befolkningen. Det är ett sätt att jobba med att inkludera olika grupper i samhället och få dem att känna sig delaktiga.

– Vi jobbar mycket med olika föreningar. Det finns många som aldrig varit på biblioteket och vi vill öka tillgängligheten till biblioteket och lärandet. Vi ska spegla den mångfald som finns i staden och ska vi engagera grupper måste de känna en tillhörighet, säger Izzy Mohammed vidare.

En belyst rulltrappa upp pågår en annan utställning i bibliotekets egen utställningshall. I huset finns också ett arkiv, som samlar alltifrån bussbiljetter till modern fotografi.

Studieresa Biblioteksvärlden i Storbritannien har under den senaste tiden kantats av hårda ekonomiska neddragningar. Detta har bland annat mynnat ut i att allt fler frivilliga bemannar biblioteken. Samtidigt satsas det också på en del stora ikonbyggen, som huvudbiblioteket i Birmingham vid Centenary Square. 18 bibliotekschefer från Västra Götaland var tidigare i år på besök i den engelska biblioteksvärlden. Ett möte mellan ikoner och tejpade bokryggar.

Palats Birminghams bibliotek har beskrivits av arkitekten Francine Houben som folkets palats. Det invigdes den 3 september 2013 och rymmer idag alltiffrån ett digitalt nationellt filmarkiv till samlingar av sällsynta böcker. Det är en plats som också bjuder in till rekreation såväl som kunskap och upplevelser. De har uppskattningsvis tre miljoner besökare på ett år. Izzy Mohammed jobbar med att engagera människor i biblioteket för att få dem att känna att det är deras plats.

Den pågående utställningen handlar om hur folk levde i Birmingham i skuggan av första världskriget. Fotografier, texter och föremål gestaltar hur barn, kvinnor och män upplevde kriget, både hemma och vid fronten. Den berör teman kring hur familjerna i Birmingham påverkades, om de svarta och asiatiska soldaternas tillvaro och stadens industriella stöd till krigets maskineri. Arkivet är också ett viktigt verktyg i att inkludera människor i deras lokalhistoria och skapa den där känslan av tillhörighet.

– Vi har kurser och förmedlar kunskaper i hur man använder arkivet. Men vi arbetar också med att fånga in idéer och berättelser. En utställning på biblioteket är utfallet av samarbete med många olika aktörer. Vi tror det kan förändra människor om de får ta del av våra samlingar, säger Izzy Mohammed.

Stor utmaning

I biblioteket jobbar idag personer med en rad olika kompetenser. Inte minst för att det har skett ett slags skifte som också kräver en del färdigheter utanför bibliotekshögskolans kursplan.

– Vi har ungefär 340 000 utlån på ett år. Vi är inte huvudsakligen ett lånebibliotek. Folk kommer inte hit för att låna i första hand, utan för att studera eller för något som händer i biblioteket. Det har mer blivit en intressant mötesplats. Kundenservice har blivit mer viktigt, säger bibliotekschef Brian Gambles och framhåller samtidigt sin breda syn på vad som är en bibliotekarie.

– Vi anställer olika kompetenser. En bibliotekarie kan vara bra på marknadsföring, men det är inte givet. Vill jag ha någon som

är bra på det, så anställer jag någon som har den specifika kompetensen, fortsätter han.

Flytten till det nya biblioteket innebar också en omorganisering kring de nya värden som skapats i biblioteket. För vissa har det varit en svår omställning och för andra ett lyft. Men den stora utmaningen för framtiden ligger i att kunna fylla huset med bra innehåll och levandegöra samlingarna på ett sätt som gör Birminghams bibliotek till det där inkluderande biblioteket för alla stadens invånare. För det krävs pengar.

– Jag brukar säga att vi har tre stora utmaningar för framtiden. Det är pengar, pengar och pengar. Vi har två till tre år framför oss med hårda åtstramningar. Jag är inte bekymrad över antalet utlån. Vi måste hitta vägar att hålla profilen högt även om det är ekonomiskt tufft, säger Brian Gambles.

Bikupan I Worcester ligger biblioteket The Hive, som är ett kombinerat folk- och universitetsbibliotek. Här finns också en av de största barnavdelningarna i Storbritannien, med både digital teknik och en terrass för sagostunder. Personalen har ingen inre tjänst och allt planeringsarbete sker på stående fot.

En länk

En knapp timmes tågresa från Birmingham ligger Worcester. En stad på cirka hundra tusen invånare, som kanske mest är känd för sin katedral. En annan och betydligt senare byggnad, som i någon arkitektonisk mening sticker ut, är The Hive, ett kombinerat universitets- och folkbibliotek. Biblioteket invigdes i juli för två år sedan. Namnet The Hive – bikupan – är tänkt att symbolisera en känsla av gemenskap. Samtidigt anspelar namnet också på byggnadens lite kupiga form och honungsaktiga glans. Förutom att vara ett kombinerat universitets- och folkbibliotek samlar The Hive också kommunal service och arkiv. En av tankarna bakom bygget är biblioteket som en länk mellan staden, dess invånare och universitetet. En länk för att främja lärande såväl som inspiration och välbefinnande. Idag jobbar 30 anställda på biblioteket, fördelade på olika tjänster och mellan bibliotekets olika delar.

– Vi samarbetar bra och jobbar i team. Vi var lite bekymrade över kompetensen i början när det gäller universitetsdelen. Men

vi har en god uppfattning om de olika uppgifterna. Är det något som dyker upp kan jag alltid kolla med mina universitetskollegor och ibland kallar de på mig, säger Jane Stephens, bibliotekarie på The Hive.

På stående fot

Samtidigt som personalen självklart utgör kärnan i verksamheten, så har också biblioteket ett stort antal frivilliga som fyller olika funktioner. I dagsläget är det 50 volontärer som sköter en del av den grundläggande servicen för de cirka 2 500 besökarna som dagligen kommer till biblioteket. Det kan handla om att visa besökarna rätt, till att vara tekniskt supportstöd vid datorerna. Men det kan också vara att jobba med ”boken kommer”-verksamheten, såväl som att hålla i sagostunder för de mindre barnen. Volontärer har samtidigt blivit lite av en politisk fråga i Storbritannien mot bakgrund av de hårda åtstramningar och nedläggningar som drabbat den engelska biblioteksvärlden. Jane Stephens berättar att fackförbunden inte har haft så mycket inflytande i frågan och att det

är ett ökande fenomen.

– Det är ett kommunalt beslut. Vi är inte beroende av volontärer för att sköta våra arbetsuppgifter, men de behövs för att vi ska kunna upprätthålla servicen, säger hon vidare.

Kundservice är också ett ledord i den övergripande målsättningen med bibliotekets verksamhet. Bemötandet har därför en central roll och med några få undantag så jobbar alla ute på golvet.

– Vi har ingen inre tjänstgöring och sitter inte ner. All planering får vi sköta vid disken, säger Jane Stephens, samtidigt som hon visar runt i biblioteket.

Barnavdelningen är en av de största i Storbritannien och kräver en och annan stående planeringsstund för att fylla med verksamhet. Den är utformad för att kombinera barns nyfikenhet och upptäckarglädje. Bakom små luckor här och var kan personalen placera böcker. I ett rum kan man projicera mönster på golvet och skapa digitala aktiviteter för de yngsta. Det finns ytor för lärande, berättande och läsning. Det är just i detta

Kreativ I stadsdelen Handsworth försöker personalen med små medel bygga en verksamhet som ligger nära lokalsamhällets behov. Här rullar man bland annat bort hyllor och låter föreningar låna lokalen. Biträdande bibliotekschef Kerpal Sandhu får vara kreativ med både budget och färdigheter för att få verksamheten att gå ihop. Inte minst är behovet av frivilliga stort.

nav av lekfullt lärande och läsfrämjande som Jane Stephens ser värdet av bibliotek.

– Läsningen går ner i Storbritannien också. Jag är lärare i botten, men lämnade skolvärlden för det är så styrt. Här kan vi fånga lusten. Det fina är att barnen kan komma hit och uppleva hela spektrat av böcker, säger hon.

Balet mellan hyllorna

På en annan barnavdelning i stadsdelen Handsworth strax utanför Birminghams stadskärna kan den biträdande bibliotekschefen stoltsera med hjul på hyllorna.

– Vi har stängt på onsdagar och om någon vill låna lokalen för att dansa balett går det bra. Det är ett flexibelt rum, säger Kerpal Sandhu.

Här finns ingen projektor som projicerar mönster på golvet. Heller ingen skimrande guldfasad. Men på samma sätt som ”Bikupan” surrar av frivillig arbetskraft, så är biblioteket i Handsworth också beroende av frivilliga för att kunna skapa ett innehåll.

– Vi ligger redan på minus och har en

väldigt tigt budget. Vi är beroende av att folk ställer upp gratis för att vi ska kunna ha någon programverksamhet. Många vill ha betalt och vi har fått lära oss att fixa saker själva, allt ifrån ansiktsmålning till att trollda med knäna. Vi har bara en liten budget för att köpa in de mest angelägna böckerna. Till annat finns det helt enkelt inga pengar, berättar hon vidare.

Slitna möbler och tejpade ryggar vittnar också om ett tufft ekonomiskt läge. Det finns ingen trådlös uppkoppling i biblioteket. Men kring ett avlångt bord mellan två hyllor står ett antal datorer. Behovet av en plats att koppla upp sig är stort.

– Datorerna är ständigt bokade och det är många som inte alltid har tålamodet att vänta på sin tur, förklarar Kerpal Sandhu vidare.

En nära relation

Det finns ett slags ömsesidigt beroende mellan allmänheten och biblioteket. Personalen skapar relationer med olika grupperingar i lokalsamhället. Det kan handla om en intressegrupp, eller någon kulturförening som

kan arrangera något på biblioteket. Det är svårt att tala om en ikoniserande kraft i den rödbruna tegelbyggnaden i Handsworth. Snarare handlar det om att bygga relationer som kan synliggöra människor och skapa möjligheter.

– Vi har bland annat arrangerat en x-factor tävling på biblioteket. Några av deltagarna gick sedan vidare till en karriär i New York. Vi ska ha en batikworkshop. Jag kan inget om batik, men om folk kommer hit och vi kan lära av varandra är det gratis kunskap. Vi försöker jobba med våra grupper i samhället för att hålla biblioteket öppet. En del bibliotek stänger, men vi vill ha in allmänheten och att de ska känna att det är deras bibliotek. Vill någon arrangera något här, så försöker vi ordna det. Bibliotek handlar inte bara om böcker, säger Kerpal Sandhu. ■

Röster om Birmingham

Greg Church
Bibliotekschef Trollhättan

Vad är ditt bestående intryck av resan?

– Kontrasterna. I samma kommunala verksamhetsområde fanns påtagliga skillnader mellan det pampiga nybygget i stan och det kämpande Community Library i Handsworth.

– Den ekonomiska situationen i största allmänhet och konsekvenserna för biblioteksverksamheten. De spännande arkitektlösningarna i Birmingham och Worcester. Frånvaron av skyltar i The Hive var en smula utmanande och bibliotekspersonalens arbetsvillkor gav också bestående intryck.

Hur kan den bidra till att utveckla ert bibliotek?

– Det finns ingen bättre kompetensutvecklingsåtgärd än att besöka andra bibliotek, inte minst i andra europeiska länder. Vi har trots allt mycket gemensamt och det är berikande att se sin egen verksamhet i ljuset av andra lösningar och initiativ.

– Extra värdefullt eftersom vi i Trollhättan för tillfället arbetar med planer för renoivering av huvudbiblioteket.

Olivera Djudja
Enhetschef Biskopsgården

Vad är ditt bestående intryck av resan?

– Biblioteket i Birmingham är verkligen ett fantastiskt bibliotek på tio våningar, centralt placerad i stadens hjärta. Det har omdefinierat sin roll i samhället och fått en ny och drivande roll i samhällsutvecklingen genom den stora och breda satsningen på livslångt lärande och samarbete med näringslivet.

– Men det finns även delar av verksamheten som inte känns lika intressanta och innovativa utifrån ett svenskt perspektiv såsom barn- och ungdomsverksamhet. En annan sak som skiljer sig från Sverige är att en stor del av verksamheten drivs av volontärer och ideella krafter

Hur kan den bidra till att utveckla ert bibliotek?

– Man vill ännu mer utveckla relationen till lokalsamhället och närmiljön, vara en ännu starkare drivkraft i stadsutvecklingen. Vi behöver kanske också fundera mer på vilka kompetenser vi kommer att behöva inför framtiden.

Annelie Johannisson
Bibliotekschef Kungälv

Vad är ditt bestående intryck av resan?

– Det var intressant att få se tre så vitt skilda bibliotek och hur de löser sin verksamhet i vardagen. Störst intryck gjorde det lilla stadsdelsbiblioteket i Handsworth som med stort engagemang och värme lyckades bedriva sin verksamhet med små medel.

Hur kan den bidra till att utveckla ert bibliotek?

– Även om bibliotekssituationen i Storbritannien skiljer sig från den svenska så finns det flera saker som jag tar med mig. Mycket inspiration i form av verksamhet med medborgarmedverkan från Handsworth, samverkan med andra bibliotekstyper i Worcester och en hel del inredningstips både från Worcester och Birmingham. ■

**Gilla Framsidan
på Facebook**

Om jag hade ett bibliotek...

Stewe Claeson är författare och översättare och en av initiativtagarna till Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet. Här skriver han om känslan av att kunna röra vid alla berättelser och om ett minne av boksamlingsdoft.

Jag ser mig omkring i mitt bibliotek, här står 12 000 böcker, jag vet var alla står, jag har ordnat dem, jag lever dagligen med dem, jag hittar dem alla, såvida inte något barnbarn ställer tillbaka en bok galet, då kan det ta dagar att hitta den - men så har jag det. Idag. Så var det inte en gång. Jag växte upp i en arbetarfamilj där det bara fanns ett tiobands-hjärtebibliotek köpt av en kolportör på SKF. När jag hälsade på min gamle morfar satt jag hela tiden framför hans låga bokhylla, tre hyllor, trångt packade med böcker, han var stenhuggare, och som alla gamla arbetare läste han mycket, mest var det Upton Sinclair, Albert Viksten, Jack London, Bernard Nordh, jag läste I marsfjällets skugga varje år, sedan läste jag Jan Fridegård, Irja Bro-wallius, lite skamset Mans kvinna av Vilhelm Moberg, sedan Sven Edvin Salje, och efter en konstig bok av Maksim Gorkij hade jag till sist läst allt i hans bokhylla och morfar sa, varför går du inte till biblioteket.

Det skulle vara roligt att på nytt kunna uppleva den oerhörda känslan av andakt det var att komma in i Landala gamla folkbibliotek, gå förbi regnvåta luktande kappor och stiga in bland trånga hyllor i en tystnad djupare än den i kapellet på juldagsmorgnarna. Det händer att just den doften slår emot mig i gamla bygdegårdslokaler och det händer att själva boksamlingsdoften stiger upp när jag kliver in i riktiga gamla antikvariat, sådana där det fortfarande ligger travar av böcker på golven och antikvariatsägaren tittar upp som om han bleve störd i sin läsning om namnskicket i 1500-talets Småland. Där, i de trånga illa upplysta smala gångarna mellan hyllor mycket högre än jag kunde nå, upplevde jag som tio, elva-åring för första gången den verkliga friheten, där var utblicken

oändlig och världens väldiga utsträckning alldeles begriplig. På en stol i ett hörn i det gamla trähuset vidgade sig tillvaron och jag kan fortfarande minnas känslan av hur allt krympte ihop när jag kom ut i friska luften och såg parken och torget och däröver den oändliga himlen. Och jag är säker på, nu så många decennier senare, att jag sa högt: om man hade ett bibliotek.

Några av skolkamraterna kom från hem där det fanns en vägg, ibland många väggar, med bokhyllor. Hemmen i Landala hade också fyra väggar, men om man bortser från att man länge kunde stå och se på en målning av forsande älv eller en skuta i hårt väder så stängde väggarna. Stängde inne. I de andra hemmen, läroverksamraternas hem, fanns det alltid minst en vägg som inte stängde, som istället öppnade sig, fortsatte förbi den fysiska väggen, en vägg där passad blåste och där man kunde höra Mississippis lopp, där Sven Hedins utmattade vägväisare fick vatten ur en svettig stövel mitt i den stora öknen, där unga gentlemän i vagn anlände till avlägsna engelska herresäten klädda i hög hatt och med invecklat knuten kravatt och där förtvivlade män försökte förvara sig mot anklagelsen att ha slagit ihjäl en gammal pantlännerska.

Hur man i dessa yttersta dagar skall kunna uppleva den typen av frihet och lyckan av att runt omkring sig ha allt från Ainofolkets sångtraditioner till romarrikets triremer, Lewis and Clarks upplevelser bland indianstammar i Montana till förtrycket bland laestadianer under smållkalla norrbottniska vinternätter, från de våldsamt högljudda diskussionerna i Paris universitets kvarter när skolastikerna slog varandra i huvudet, till Mäster Palms grundligt lärda utläggningar

om arbetarens faktiska livsvillkor, hur man i dessa läsplatitetider och wikipediastunder skall uppleva detta begriper jag inte. Inte så att man inte kan finna alltsammans, det är inte det saken gäller, det är den fysiska känslan av att med handen kunna röra vid alltsammans, man kan dra handen utefter T'ang kinesernas makalösa poesi, och med andra handen röra vid det mäktiga Rysslands livegna bönders kamp för frihet, någon meter senare dra ut och befinna sig i Olofs kamp med timmerflotningens färd, och vända sig och föra en diskussion med Kierkegaard om det språng som skall till ut i det okända för att få någon ordning på det obegripliga med att tro. Allt är där.

När den franske författaren Philippe Solers häromåret skrev det han kallade *Un vrai roman* kommer han vid ett tillfälle på att tillvaron för var och en av oss är kort, att universum pågått i miljardår och kommer att fortsätta så, att vi befinner oss i 'un asile de névroses', och att det är märkligt att, med perspektivet att var och en av oss är en obetydlighet, en absolut obetydlighet, fysiskt, tidsmässigt, då sätta sig att skriva - memoarer! Mina rader ovan kunde nästan betraktas som ett avsnitt i de memoarer jag aldrig kommer att skriva. Men Sollers säger också, att när upplevelsen av att befinna sig i något slags därhus blir för stark, när världen omkring en tenderar att bli obegripligt grym, girig, hotfull, banal och ytlig, då byter man trottoar, det räcker; men det räcker också 'd'avoir une bonne bibliothèque, pour échapper en une minute à cette marée noire de laideur.' Det räcker också att ha ett gott bibliotek för att under ett ögonblick slippa ut ur fulhetens svarta tidvatten. ■

Kultur i Väst
405 44 Göteborg

**God jul &
Gott nytt år!**
önskar
vi på Framsidan